

Emevî Devleti'ni dönemin en büyük devleti haline getiren Velid b. Abdülmelik'in tahtını oğlu Abdülaziz'e bırakma arzusu, olumsuz neticeleri kendisinden sonraki döneme de yansıyan bir sıkıntıya yol açmıştı. Bunun için kardeşi Süleyman'ın velihtlikten çekilmesi gerekiyordu. Ancak Süleyman velihtlikten feragat etmedi. Süleyman'ı zorla yola getirmeyi düşünen Velid, bu konuda Haccâc ve Kuteybe b. Müslim'in desteğini sağladıysa da Ömer b. Abdülaziz'in sert muhalefetiyle karşılaştı. Buna rağmen Süleyman'a karşı güç kullanmaya karar verdiği bir sırada hastalanıp öldüğü de söylenir. Velid'in bu teşebbüsü, hilâfet makamına geçen Süleyman'ın onu destekleyen devlet adamlarını cezalandırmasına zemin hazırlamıştır. I. Velid, 14 Cemâziyelâhir 96 (24 Şubat 715) tarihinde Gütatü Dimaşk'taki Deyrümürân'da vefat etti; Ömer b. Abdülaziz'in kıldıracağı cenaze namazının ardından Bâbüssağir Mezarlığı'nın dışına defnedildi. Mezarının bulunduğu yer daha sonraları mezarlığa dahil edilmiştir. 91 (710) ve 95 (714) yıllarında hacca giden Velid'in mühüründe, "Yâ Velid inneke meyyitün" (Ey Velid sen öleceksin) cümlesi yazılıydı. Nâbiga eş-Şeybânî ve Kutâmî, Velid için methiye yazmıştır. On dokuz oğlu dünyaya gelen Velid'in iki oğlu (III. Yezid ve İbrâhim) II. Velid'den sonra kısa sürelerle halifelik yapmıştır.

Sert bir mizaca sahip olmakla birlikte halka iyi davranan Velid sağlık işlerine büyük önem vermiş, İslâmî dönemde ilk hastahaneyi yaptırmıştır. 88 (707) yılında kurduğu hastahaneyi hekimler tayin ederek onlara maaş bağlamış, cüzzamlı hastaların tecrit edilmesini emretmiş, cüzzamlılara ve körlere erzak tayin etmiştir (Makrîzî, II, 405). Ayrıca sakatlara, âmâlara ve fakirlere maaş bağlatıp kötürüm ve âmâların yanına hizmetçiler vererek onları devlet güvencesi altına almıştır. Diğer taraftan muhtaçlar için aşevleri açmıştır, dilenmeyi yasaklamış, beytülmalde herkese yetecek kadar malın bulunduğunu söyleyerek dilencilerin ihtiyaçlarının karşılanacağını belirtmiştir. Yetimleri ve fakir çocukları devlet himayesine alıp eğitim öğretim ihtiyaçlarını karşılamıştır. Dindar bir hükümdar olarak tanıtılan I. Velid, müslümanların üstündeki baskıyı kaldırıp İslâm'ın devlet dini halinde yükselmesini ve Sünnîliğin öncülere olan bir dinî zümrenin yetişmesini sağlamıştır. Medine âlimlerine zalimce davranan vali Hişâm b. İsmâil'i görevden alıp yerine amcazadesi Ömer b. Abdülaziz'i getirmiştir. Ancak onun yedi yıl sonra Haccâc'ın baskılarına dayanama-

arak Ömer'i görevinden aldığı, yönetim muhaliflerine karşı çok sert davrandığı ve bu hususta Haccâc'a müdahalede bulunmadığı bilinmektedir.

I. Velid döneminde gerçekleştirilen fetihler iktisadî hayatı canlandırdığı gibi bölge ticaretinin müslümanların eline geçmesini de sağlamış, bu gelirlerle ülke içinde refah artmış, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler canlanmıştır. Gelişmeler imar faaliyetlerine de yansımış, Velid bilhassa dinî mimari alanında bazıları bugüne ulaşan önemli eserler yaptırmıştır. Emevî mimarisinin şaheserlerinden kabul edilen ve günümüze kadar gelebilen camilerin en ihtişamlı ilk örneğini teşkil eden Dimaşk'taki Emeviyye Camii bu eserlerin başında gelir (bk. EMEVİYYE CAMİİ). Mescid-i Aksâ'yı yeniden inşa ettiren Velid, Mescid-i Nebevî'yi de genişletmiş, Mescid-i Kubâ'da imar çalışmaları yaptırmış, Kâbe'nin onarım ve bakımı için Mekke Valisi Hâlid b. Abdullah el-Kasrî'ye 30.000 dinar göndermiştir. Mescid-i Harâm'a ilâveler yapılmış, bu sırada Kâbe'nin kapısı ve oluğu ilk defa altınla kaplatılmıştır. Yine halifenin tâlimatıyla Fustat'taki Amr b. Âs Camii yıktırılıp yeniden inşa ettirilmiştir. Amman bölgesinde Ezrak vahasının giriş kısmındaki erken dönem İslâm sivil mimarisinin en önemli örneklerinden biri olan Kusayru Amre Sarayı'nın I. Velid veya II. Velid tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Bunların yanında zenginler de imar faaliyetinde bulunmuştur. Öte yandan sulama işleri ve tarım faaliyetlerine de önem verilmiş, hazineye ait çorak arazilerin ve bataklıkların büyük bir kısmı ıslah edilerek tarıma elverişli hale getirilmiştir. Haccâc Aşağı Fırat ve Dicle bölgesindeki sulak arazinin ıslahı için kanal sistemine başvurmuş, İskenderun civarındaki bataklık araziler de ıslah edilmiştir. Ülkede yollar ve özellikle hac yolları onarılmış, yeni yollar açılmış, köprüler yaptırılmıştır. Hacıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuyular açılmış, sarnıçlar inşa edilmiştir. I. Velid zamanında şehirlerdeki caddelerin fenerlerle aydınlatıldığı söylenir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısr ve aḥbâruḥâ* (nşr. Ch. C. Torrey), Kahire 1991, s. 204-213; Belâzürî, *Ensâb (Zekkâr)*, VIII, 72, 93, 94; a.mlf., *Fütûhu'l-büldân* (nşr. Abdullâh Enis et-Tabbâ' - Ömer Enis et-Tabbâ'), Beyrut 1407/1987, bk. İndeks; Ya'kûbî, *Târîḥ*, II, 156, 283-289; Taberî, *Târîḥ* (Ebû'l-Fazl), VI, 423-504; ayrıca bk. İndeks; İbn A'sem el-Kûfî, *el-Fütûḥ*, Beyrut 1406/1986, IV, 159, 165, 173-186, 190, 195-205; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Abdülhamîd), III, 165-167, 239; *el-Uyûn ve'l-ḥadâ'ik fi aḥbâri'l-ḥaḳâ'ik* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1871, I, 1-16; İbnü'l-Esir,

el-Kâmil, III, 93; IV, 105, 522, 523, 527, 536-538, 544, 547, 555, 569-578, 582-586, 591; V, 5-9, 12, 19; Makrîzî, *el-Ḥitâ*, II, 405; Makkarî, *Nefḥu'l-ḥib*, I, 230-233, 240, 242, 253-255, 259-264, 269-277, 280, 281, 284-287; Hudarî, *Muḥâdarât: Ümeviyye*, s. 316, 317, 322; J. Wellhausen, *Arap Devleti ve Sukutu* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1963, s. 118-124; Nebîh Âkıl, *Târîḥu hilâfeti Beni Ümeyye*, Dimaşk 1983, s. 195-234; Yûsuf el-İş, *ed-Devletü'l-Ümeviyye*, Dimaşk 1985, s. 241-251; Hüseyin Atvân, *el-Ümeviyyün ve'l-ḥilâfe*, Beyrut 1986, s. 137-152; Mevlüt Koyuncu, *Emevî Halifesi Velid b. Abdülmelik ve Dönemi*, Sakarya 2004; Nebi Bozkurt, "Mescid-i Aksâ", *DİA*, XXIX, 270.

MEVLÜT KOYUNCU

VELİD II (الوليد)

Ebü'l-Abbâs el-Velid
b. Yezid b. Abdülmelik b. Mervân
el-Ümevî el-Kureşî
(ö. 126/744)

Emevî halifesi
(743-744).

90 (709) yılında Dimaşk'ta dünyaya geldi. 87 (706), 88 (707) veya 92 (711) yıllarında doğduğu da rivayet edilir. Babası II. Yezid, annesi Ümmü'l-Haccâc bint Muhammed b. Yûsuf'tur. II. Yezid, oğlunun eğitimiyle Abdüssamed b. Abdüla'lâ ve Ebû Nahîle et-Temîmî el-Basrî'yi görevlendirdi. 101 veya 102 (720 veya 721) yılında II. Yezid, Velid'in yaşının küçüklüğü sebebiyle kardeşi Hişâm'ı birinci veliht, oğlunu da ikinci veliht tayin etti. II. Yezid'in, Velid on beş yaşına gelince onu birinci veliht tayin etmediği için pişman olduğu ve Hişâm'ı diğer kardeşi Mesleme'nin ısrarı yüzünden veliht yaptığını söylediği nakledilir.

Velid babasının halifeliliği sırasında herhangi bir göreve getirilmedi. Amcası Hişâm b. Abdülmelik'in yirmi yıl süren hilâfeti dolayısıyla uzun bir velihtlik devresi geçirdi. Bu dönemde amcasıyla ilişkileri inişli çıkışlı bir seyir izledi. İlk yıllarda sarayda bir nevi göz hapsinde tutulmakla birlikte amcasından yakın ilgi gördü ve bu ilgi uzun süre devam etti. Ancak daha sonra Velid'in şahsiyeti ve gayri ahlâkî davranışları yüzünden amcasının ona karşı tutumu değişti. Kaynaklarda Velid'in içkiye, kadınlara, av partilerine düşkün hafifmeşrep bir kişiliğe sahip olduğu, zamanının çoğunu eğlence ve şîr meclislerinde geçirdiği ve "fisku fücür"a daldığı rivayet edilir. Bu durum dedikoduların artmasına yol açınca Hişâm bir süre daha öğüt ve uyarılarla Velid'i sefahat hayatından vazgeçirmeye çalıştı. 116 (734) yılında onu, eğlence arkadaşlarından uzaklaştırmak ve

VELİD II

kendisine çekidüzen vermesini sağlamak amacıyla hac emiri olarak görevlendirdi. Ancak Velid'in Mekke'ye giderken köpeklerini sandıkların içinde gizleyerek beraberinde götürdüğü, orada da günlerini eğlenceyle geçirdiği, namazları onun yerine âzatlısı İsâ b. Muksim'in kıldırıldığı zikredilir. Buna rağmen yeğenini uyarmaya devam eden Hişâm bir sonuç alamayınca Velid'i ağır biçimde eleştirmeye başladı. Sarayda onun kötü huylarının konuşulduğu özel meclislerin düzenlendiği rivayet edilmektedir. Velid'in bu davranışlarından vazgeçmeyeceğini anlayan Hişâm onu veliahtlıktan azledip yerine oğlu Mesleme'yi veliaht yapmaya karar verdi. Hânedan mensuplarından ve valilerden bazıları bu hususta onu destekledi. Dönemin ünlü âlimlerinden İbn Şihâb ez-Zührî de Hişâm'ı veliahtı değiştirmeye teşvik edenler arasında yer alıyordu. Hişâm, bazı girişimlerde bulunarak Velid'i veliahtlıktan feragata zorladyısa da bunu ona kabul ettiremedi. Ardından kendisinden sonra oğlu Mesleme'yi ikinci veliaht yapmak istedi, fakat Velid bunu da reddetti ve araları iyice açıldı. Velid, amcasının sözlerine muhatap olmamak için Rusâfe'den ayrılarak kendisini eğiten Abdüssamed ve arkadaşlarıyla birlikte bâdiyeye çekildi, Suriye hac yolu üzerindeki Ezrak'a gitti. Ezrak'ta da başına buyruk bir hayat yaşamaya başladı. Hişâm'ın hilâfetine son dönemlerinde karşılıklı mektuplarla birbirlerini suçladılar. Velid'in bütün ödeneklerinin kesilmesi de onu kararından döndüremedi ve veliahtlığı devam etti.

II. Velid amcasının ölümünden sonra otuz beş yaşında hilâfet makamına oturdu (6 Rebîulâhîr 125 / 6 Şubat 743). Rivayete göre kendisine halifelik müjdesi ulaştığı zaman bunu içki içerek kutladı. Halifeliliğinin ilk günlerinde Irak Valisi Yûsuf b. Ömer es-Sekafî ile Horasan Valisi Nasr b. Seyyâr hariç Hişâm'ın tayin ettiği bütün valileri ve diğer önemli memurların çoğunu görevden aldı. Onlardan bazılarının mallarını müsadere ettirdi, ayrıca çeşitli cezalara çarptırdı. Bunun sebebi olarak eline geçen bir belgeden onların kendisinin veliahtlıktan uzaklaştırılmasını desteklediklerini öğrenmesi gösterilir. Ayrıca amcasıyla birlikte diğer bazı akrabalarının mallarına da el koydu. II. Velid dayısı Yûsuf b. Muhammed'i Medine, Mekke ve Tâif valiliklerine tayin etti. Dîvânü'l-atâ'dan maaş alanlara 10'ar dinar zam yaptı. Suriye halkını kazanmak için onların maaşlarını ayrıca 10'ar dinar daha arttırdı ve bol ih-sanlarda bulundu. Bu harcamalar yüzün-

den beytül mâlin altı ayda boşaltıldığı zikredilir. Tahta çıkmasından bir ay sonra oğullarından Hakem ve Osman'ı veliaht tayin eden Velid henüz çocuk yaşta iki oğlu için bütün ülke halkından biat aldırdı.

125 (743) yılında Bizanslılar, Zibatra (Doğanşehir) Kalesi'ni tahrip ettiler. Velid aynı yıl içinde kardeşi Gamr'ı Bizans'a karşı yaz seferine, Esved b. Bilâl'i donanmanın başında Kıbrıs üzerine gönderdi. Kıbrıs halkından müslümanlarla birlikte yaşamayı tercih edenler Suriye sahillerine getirildi, Bizans'a gitmeyi tercih edenlerin de adadan ayrılmasına izin verildi. II. Velid döneminde önemli iç karışıklıklar yaşandı. Hişâm zamanında isyan edip öldürülen Zeyd b. Ali'nin oğlu Yahyâ Beyhak Nişâbur, Belh, Serahs gibi şehirlerden kendisine katılanlarla birlikte ayaklanınca Horasan Valisi Nasr b. Seyyâr tarafından Cûzcân'daki şiddetli bir savaştan sonra öldürüldü. Baş kesilen cesedi uzun süre asılı kaldı. Bu durum bölgede Emevî aleyhtarlığını şiddetlendirdi ve Abbâsî davetinin güçlenmesine katkıda bulundu. Diğer taraftan II. Velid, Hişâm döneminde on beş yıl Irak valiliği yaptıktan sonra görevden alınıp tutuklanan ve ardından serbest bırakılan Hâlid b. Abdullah el-Kasrî'yi 50 milyon dirhem karşılığında düşmanı vali Yûsuf b. Ömer'e teslim etti. Hâlid bacakları kırılarak işkenceyle öldürüldü.

II. Velid halifelik görevini üstlendikten sonra da hayat tarzını değiştirmede. Yıkılmaya yüz tutmuş devletin idaresini bir tarafa bırakıp günlerini içki âlemlerinde geçirmeye devam etti. Her türlü kötülüğü yapabilecek bir yaratılıştaki olduğu ve mukaddes değerlerle alay ettiği nakledilir. Bu davranışları yüzünden halkın nazarında büyük itibar kaybetti. Öte yandan Hişâm'ın yakınlarına ve onun valilerine yapılan baskı, bazılarının ağır cezalara çarptırılıp mallarına el konulması ve Yahyâ b. Zeyd'in öldürülmesi gibi olaylar da Velid'in halk nezdindeki itibar kaybının hızlanmasına yol açtı. Özellikle Irak'ta Yemenli unsurları destekleyen Hâlid b. Abdullah el-Kasrî'nin yeni Irak valisi Yûsuf b. Ömer es-Sekafî tarafından öldürülmesi Yemen asıllı kabilelerin Velid'e düşman olmasına sebebiyet verdi. Emevî ailesi de ilk defa kendi içinde parçalandı; Velid b. Abdülmelik ile Hişâm b. Abdülmelik'in oğulları Velid'in aleyhine döndü. Velid'e karşı gittikçe yaygınlaşan hoşnutsuzluk, Emevî ailesinden Yezid (III.) b. Velid b. Abdülmelik'in liderlik ettiği bir isyana dönüştü. Yezid, Velid'in üzerine yeğeni Abdülaziz b. Haccâc b. Abdülmelik kumandasında 2000 kişilik bir kuv-

vet gönderince Velid beraberindeki az sayıda kişiyle Bahrâ Sarayı'na doğru kaçtı, taraftarları dağılınca saraya sığınmak zorunda kaldı. Bu sırada Humus veya Tedmür'e çekilme tekliflerini de reddeden II. Velid sarayına giren isyancılar tarafından öldürüldü (27 Cemâziyelâhîr 126 / 16 Nisan 744).

Bu isyan kaynaklarda daha ziyade dinî sebeplere bağlanmış, Velid hakkında her türlü haramı işlemekten ve bunu açıkça söylemekten çekinmediğine dair rivayetler aktarılmıştır. Bu çirkin davranışları yüzünden onun küfre düşüp düşmediği konusu tartışılmıştır. Ancak çağdaş tarihçilerin önemli bir kısmı Velid'e dair rivayetlerin abartıldığı veya önemli bir kısmının hasımları tarafından uydurulduğu görüşündedir. Bu tarihçiler, II. Velid'e karşı girilen isyanda Velid'in Hişâm dönemi valilerinden bazılarını ağır biçimde cezalandırmasının önemine de işaret eder. Nitekim Hâlid b. Abdullah'ın taraftarları ve onların müttefiki Ka'kâ' oğulları isyanda büyük rol oynamıştır. Aynı şekilde halifelige kendilerini daha lâyük gören I. Velid ve Hişâm evlâdıyla birlikte Emevîler'e düşmanlığıyla bilinen ve isyanın lideri III. Yezid'i etkileri altına alan Kaderiyye mensuplarının da bu harekette rolü bulunduğu bilinmektedir.

II. Velid iri cüsseli, cesur ve ata binmekte çok mahir biriydi. Üç defa evlendiği ve on beş çocuğunun olduğu zikredilir. Ayrıca Emevî halifeleri içinde şairliğiyle meşhurdur, kaynaklarda çok sayıda şiiri aktarılır. Onun Araplar'ın ahbâr ve ensâbını bir araya getirtmesi tarih yazıcılığının gelişmesine katkı sağlamıştır (DİA, XL, 31). Medinenli mûsikîşinas İbn Âişe, Velid'in bazı şiirlerini bestelemiş (a.g.e., XIX, 299), Rû'be b. Accâc ve Nâbiga eş-Şeybânî Velid için methiye yazmıştır. II. Velid'e nisbet edilen şiirleri Francesco Gabrieli ("Dîvânü'l-Velid b. Yezid", *el-Mecma' u'l-İlmiyyü'l-'Arabî*, 1937) ve Hüseyin Atvân (*Dîvânü Şîri'l-Velid b. Yezid*, Amman 1987) derleyerek yayımlamıştır. II. Velid, Emevî saraylarının önemlilerinden olan Kasrû'l-Müşettâ'yı inşa ettirmiştir. Ölüdeniz yakınlarındaki Vâdinnüvey'ime'de yer alan, birbirine bitişik saray, cami ve hamamdan meydana gelen yapılar topluluğu Hirbetü'l-mefcer'in de II. Velid zamanında yapıldığı düşünülmektedir. Josef Hell, meşhur şair Ferezdak'ın şiirleri ve onun II. Velid için yazdığı kasidelere dair *Al-Farazdak's Lobgedicht auf al-Walid ibn Yazid* (Leipzig 1902) adıyla ve Felix Tauer, 1917'de "Emevî Halifesi ve Şairi II. Velid"

adıla doktora tezi hazırlamıştır (*DİA*, XL, 174).

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (nşr. Süheyl Zekkâr), Beyrut 1993, s. 282, 288-293; Belâzürî, *Ensâb* (Zekkâr), IX, 3758-3801; Ebû Hanîfe ed-Dîneverî, *el-Aẖbârü'l-ıvâl* (nşr. Ömer Fârûk et-Tabbâ'), Beyrut 1995, s. 319-321; Ya'kübî, *Târîh*, II, 331-334; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VIII, 2-13; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Beyrut 1987, III, 224-232; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, V, 261-291; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, V, 370-373; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, X, 2-8; Ahmed Zekî Safvet, *Cemheretü resâ'ilil-'Arab fi 'uşûri'l-'Arabîyyeti'z-zâhire*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-ilmîyye), II, 375-394; Hüseyin Atvân, *Sîretü'l-Velid b. Yezîd*, Kahire 1980; a.mlf., *el-Velid b. Yezîd: "Arz ve nakd"*, Beyrut 1981; Cebrâil Süleyman Cebbûr, *el-Mülûküş-şu'arâ'*, Beyrut 1401/1981, s. 66-92; Nebîh Âkıl, *Târîhu hilâfeti Benî Ümeyye*, Beyrut 1403/1983, s. 327-340; Abdüşşâfi M. Abdüllatif, *el-Âlemü'l-İslâmî fi'l-'aşri'l-Ümevî*, [baskı yeri yok] 1984, s. 196-202; Yûsuf el-İş, *ed-Devletü'l-Ümeviyye*, Dimaşk 1985, s. 301-304; Ekrem Hasan el-Ulebi, *el-Velid b. Yezid: el-Halîfetü's-şâ'ir*, Beyrut – Dimaşk 1407/1987; İsmail Hakkı Atçeken, *Devlet Geleneği Açısından Hişâm b. Abdülmelik*, Ankara 2001, s. 25-29, 256-261; İbrâhim el-Ebyârî, *el-Velid b. Yezid ve'd-devletü'l-Ümeviyye*, Kahire, ts. (Mektebetü'n-nehdati'l-Misriyye); Âtîf Şükrî Ebû Avz, *ez-Zende-ka ve'z-zenâdika*, Amman, ts. (Dârü'l-fikr), s. 158-161; Halil Merdem Bek, *eş-Şu'arâ'ü's-Şâmiyyün* (nşr. Adnân Merdem Bek), Beyrut, ts. (Dâru Sâdir), a.mlf., "el-Velid b. Yezid", *MMİADm.*, XV/1-2 (1937), s. 3-32; Muhammed Batâyine, "Havle maşrafî'l-Velid b. Yezid b. Abdülmelik", *Mecelle-tü Külliyyeti'l-âdâb*, V, Riyad 1977-78, s. 229-267; A. Mansurnoor, "The Significance of the Murder of Walid II in Early Islamic History", *HI*, XIII/4 (1990), s. 65-75; Hakkı Dursun Yıldız, "Velid II", *İA*, XIII, 297-298; H. Kennedy, "al-Walid (II)", *EP* (İng.), XI, 128; Fuat Günel, "İbn Aîşe, Muhammed", *DİA*, XIX, 299; Mustafa Fayda, "Tarih", a.e., XL, 31; Vojtech Kopčan, "Tauer, Felix", a.e., XL, 174.

İSMAIL HAKKI ATÇEKEN

VELİD EBÜZZİYA

(bk. EBÜZZİYA, Velid).

VELİD b. MUGİRE

(الوليد بن المغيرة)

Ebû Abdışems el-Velid b. el-Mugire
b. Abdillâh el-Mahzûmî
(ö. 1/622)

Hz. Peygamber'in ve İslâmiyet'in azılı düşmanlarından biri.

Milâdî 530 yılı civarında Mekke'de doğdu. Babası Mugire, Kureyş içerisinde zenginliği ve cömertliğiyle tanınırdı. Onun kabiledeki mevkii dolayısıyla çocuklarına Benî Mugire denilmiş ve Mugirî nisbesiyle

anılmışlardır. Bunlar şan, şeref, şöhrat ve zenginlik bakımından ayrı bir zümre teşkil ediyordu. Resûl-i Ekrem'in babaanne-si Fâtıma bint Amr b. Âiz, Mahzûmoğulları'na mensup olduğu için dayıları adına Abdülmuttalib'in, oğlu Abdullah'ı kurban etmesini engelleyenler arasında Mugire de vardı. Velid annesi Sahrâ'ya nisbetle İbnü's-Sahrâ diye de anılır.

Velid akli, dirayeti, güzel konuşması, gelişmiş şiir zevki, çocuklarının fazlalığı ve zenginliğiyle de Kureyş içerisinde temayüz etmişti. Onun Mekke ile Tâif arasındaki sulanabilen bahçelerinde yıl boyunca meyve ve sebze yetiştirilirdi. Ticaretle de uğraşan Velid'in aynı zamanda demirci olduğu zikredilir (İbn Kuteybe, s. 575). Velid, Hâşimoğulları ile rekabet etmek için hac zamanı Mina'da büyük bir ateş yaktırır ve hacılara yemek ikram ederdi. Velid'in kendisiyle tartışılmasına izin vermediği, bedvilerin onu methederken 12.000 dinardan fazla serveti bulunduğunu söyledikleri kaydedilir (Süheylî, III, 80). Onun Kureyş nezdindeki itibarını gösteren iki olaya işaret etmek gerekir. Bunlardan biri, Kureyş'in reisi Abdülmuttalib'in vefatı üzerine kendisiyle birlikte kabileden üç kişinin onun yerini almak istediğini göstermek için Kâbe'nin avlusuna oturmasıdır (diğer ikisi Ebû Tâlib ile Abdullah b. Cüd'ân idi; Ya'kübî, II, 10). İkincisi Hz. Muhammed'in Hacerülesved'i yerine koyanlar arasında yer aldığı, Kâbe'nin yıkılıp yeniden yapılması esnasında Kureyşliler'in Kâbe'yi yıkmaktan çekinmesi üzerine Velid'in mâbedin duvarına çıkıp, "Biz ancak iyilik ve hayır istiyoruz" diyerek kendi kabilesine düşen kısımdan bir bölümü yıkmasıdır. Kureyşliler, ancak onun başına bir felâket gelip gelmeyeceğini bir süre bekledikten sonra yıkım işine başlayabildi (İbn Hişâm, I, 195). Yine Kâbe'nin yapımı için para toplanırken Velid, Mekkeliiler'den helâl kazançlarından sarfetmelerini, ribâ ve zulumle elde edilen paraları bu işe karıştırmamalarını istedi. Diğer taraftan her yıl değiştirilen Kâbe örtüsünü bir yıl kendisinin, bir yıl diğer Kureyş liderlerinin değiştirmesinden dolayı "İdlü Kureyş" (Kureyş'in dengi) unvanını taşıyor ve Yemen'den getirttiği kumaşla bu örtüyü değiştiriyordu (Ezrakî, I, 251-252; Belâzürî, I, 133). Kaynaklarda bir hırsızın elini kesmesi, ilk defa kasâme usulüne başvurması gibi icraatlarından dolayı "hükâmü'l-Arab"dan kabul edilir (İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 132, 337-338; *el-Münemmak*, s. 368; Belâzürî, I, 133). Ayrıca Velid, kendisi şarap içmediği gibi aile fertlerine de içmeyi yasaklayan ve Kâ-

be'ye girerken pabuçlarını çıkaran ilk kişidir (İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 335-337; İbn Kuteybe, s. 551-552). Kureyşliler ona "vahid" (tek), "kurretü aynı Kureyş" (Kureyş'in göz bebeği) ve "seyyidi" (efendimiz) gibi sıfatlar vermişti.

Velid b. Mugire, Hz. Peygamber'in davetini kabul etmedi ve kendisine şiddetle karşı çıktı. Kibir, bencillik ve ihtirası yüzünden şirk ile ruhu kirlenip tabiatı bozulduğundan Kur'an-ı Kerim için sihir dedi, Kur'an'ın hasmı ve Resûl-i Ekrem'in rakibi oldu. Putperestliğin hâmisî Ebû Cehil'e akil hocalığı yaptı. Kendisinin, "Nasıl olur, ben Kureyş kabilesinin büyüğü ve başkanı olduğum halde bir kenara bırakılmam da Muhammed'e vahiy gelsin! Nasıl olur, Ebû Mes'ûd Amr b. Umeyr es-Sekafî kabilesinin reisi de bir yana bırakılsın!" şeklindeki sözlerine Kur'an'da şöyle cevap verilir: "Gerçeğin bilgisi gelince, 'Bu bir büyü, biz bunu kabul etmiyoruz. Bu Kur'an şu iki şehirden büyük bir kişiye indirilseydi ya!' dediler. Rabbinin rahmetini paylaştırmak onlara mı düşmüştü? Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık ..." (ez-Zuhruf 43/30-31; ayrıca bk. el-En'âm 6/123-124; İbn Hişâm, I, 361; Taberî, XXV, 39-41). Velid, Kureyşliler'in Resûlullah'a karşı düşmanca faaliyetlerine aktif biçimde katıldı. Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'e üç defa başvurdu Kureyş heyetinde o da yer aldı. Üçüncü gidişlerinde Velid yanına genç ve yakışıklı oğlu Umâre'yi de aldı. Heyetkiler, Ebû Tâlib'den, Hz. Muhammed'in yerine bu genci alıp öldürülmek üzere yegenini kendilerine teslim etmesini istediler. Ebû Tâlib bu teklifi şiddetle reddetti (İbn Hişâm, I, 266-268; Umâre için bk. Süheylî, III, 252-255; Fayda, s. 81-84). İbn Habîb, Kureyş kabilesine mensup sekiz zındık arasında Velid'i de zikreder ve bunların sapık düşüncelerini Hîrelî bir hıristiyardan öğrendiklerini yazar (*el-Muhabber*, s. 337). Câhiliye devri şiirini ve Arap dilinin inceliklerini çok iyi bilen Velid, hac mevsiminde Mekke'ye gelecek kişilere söylenmek üzere Kureyşliler'in Muhammed hakkında bir fikir etrafında toplanmalarını istemişti. Kendi görüşünün oluşması için günlerce düşündü; Kureyşliler'in ileri sürdüğü kâhin, deli, şair gibi nitelemelerin doğru olmadığını hemen anlaşılacağını belirttikten sonra, "En iyisi onun evlâdı babadan, kardeşi kardeşten, karıyı kocadan, kişiyi ailesinden ayıran bir büyücü olduğunu söyleyelim" dedi. Bu iddialar üzerine şu âyetler nâzil oldu: "Yarattığım o kişiyi tek başına bana bırak; geniş bir ser-